

Arengukavade ja õigusaktide mõjude hindamise ning osaliste kaasamise meetodid Keskkonnaministeriumi valitsemisalas

(töötekst: 26.X.2007)

Ministeriumide ametnike metodikakoolituseks:
29.-30.10.2007

Aare Kasemets

Arendusosakonna strateegiabüroo juhataja
aare.kasemets@envir.ee

RAK
Eesti Riiklik Arengukava

Toetab Euroopa Liit

KESKKONNAMINISTERIUM

Mõjude hindamise ja kaasamise meetodite juurutamine KKM-is: lühiülevaate kontekst

Järgnev lühiülevaade kajastab KKM-i valitsemisala arengukavade, õigusaktide, programmide ja planeeringute valdkondi, mõjude hindamise ning kaasamise nõudeid sätestavaid regulatsioone ja täpsemalt **MEETODEID***, mida on senises praktikas mingis ulatuses kasutatud ja/või mille kasutamiseks on teatud valmisolek kas KKM-i osakondade ja allasutuste või koostööpartnerite (ülikoolid, teadlased, firmad) tasandil.

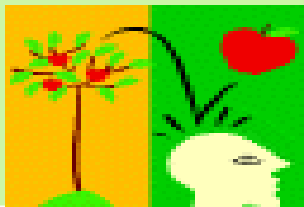
*Slaididel nr 14, 15 ja 17 on praktikas kasutamist leidnud meetodid märgistatud **punase** järjekorranumbriga.

Slaidide aluseks on varasemad koolitustekstid, sh www.lc.ee/ria

*Õigus on vanem kui meie
Eesti vanasõna*

Keskkonnaministeeriumi tegevuse valdkonnad ja mõjude hindamise ning kaasamise nõudeid sätestavad regulatsioonid

Keskkonnaministeeriumi poliitikavaldkonnad:

ÜHISKOND <*> KESKKOND <*> MAJANDUS

TegevusValdkond 1: loodusvarade säästlik kasutamine (veepoliitika, maavarade poliitika, jäätmepoliitika, keskkonnakorraldus ja -tehnoloogiad)

TV 2: looduskaitse-, metsandus- ja kalavarudepoliitika

TV 3: teadmistepõhine keskkonnapoliitika (keskonnaseire, kiirguskaitse- ja ilmavaatlused, keskkonnainfo kättesaadavus, keskkonnaharidus, keskkonnahoidlikud riigihanked)

TV 4: maapoliitika (planeerimine, maade kasutus jm)

TV 5: keskkonnajärelevalve

TUGITEENUSED mõjude analüüsi ja kaasamise meetodite osas:

- **Arendusosakond & strateegiabüroo:** sotsiaal-, majandus-, haldus- jm mõjude hindamise ja kaasamise meetodid, keskkonnaökonoomiline tulu-kulu jm analüüs, halduskoormuse hindamine jm
- **Keskkonnakorralduse büroo:** keskkonnamõju hindamine
- **Avalike suhete osakond:** teavitusega seotud kaasamismeetodid
- **Seirete ja uuringutega tegelevad allasutused** (ITK, MUK, KUK jt)

Valik Eesti & EL õigusakte ja strateegiaid, mis 'tõukavad & tõmbavad' MH süsteemi parandama

0) Eesti Vabariigi Põhiseadus (õigus tervisele, puhatele loodusele jne)

1) EV Valitsuse õigustloovate aktide eelnõude normitehnika eeskiri (RT I 1999, 73, 695; 2004, 10, 61; 2005), mille mõjude hindamisega [MH] seotud sätted on §-d 30, 34, 35, 36 ja 38.

2) Riigikogus menetletavate eelnõude normitehnika eeskirjad (juhatus otsus nr 59, 06.03.2001, mõjude hindamise ja kaasamisega seotud sätted on: 11, 12, 42, 49, 50 ja 53).

3) VV määrus 'Strateegiliste arengukavade liigid, koostamise, täiendamise, elluviimise ja hindamise ja aruandluse kord'05

4) Keskkonnamõju hindamise ja ..juhtimissüsteemi seadus'05

5) EL: Arhusi konventsioon, RAK, MAK (MH & kaasamisnõue)

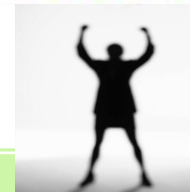
6) Euroopa Komisjon: 'Impact Assessment Guidelines' (2005)

7) Üld: 'Säästev Eesti 21', KS 2030, EKAK 2002+ jm

8) Ministri õigusloome korra käskkiri (nt KeM-s 2006+),

9) Ministeeriumi osakonna põhimäärus, ametijuhendid.

Mõju analüüsi ja kaasamise nõuete tegelik...

Valitsuse ja Riigikogu õigustloovate aktide normitehnika eeskirjad

§ Seaduse eeldatava mõju kajastamine SE seletuskirjas

(1) Osa 'Seaduse mõju' selgitab seadusest tulenevaid:

- 1) demograafilisi ja sotsiaalseid tagajärgi
- 2) mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele
- 3) mõju majandusele, sealhulgas ettevõtlusele, tööhõivele
- 4) mõju elu- ja looduskeskkonnale
- 5) mõju riigi- ja koh. omavalitsuse asutuste töökorraldusele, sh õigusakti rakendamiseks vajalikku koolituskava (vrd EL)
- 6) seaduse vastuvõtmisega kaasnevaid muid tagajärgi.

(2) Kui MH käigus kasutatakse statistilisi, sotsioloogilisi vm uurimusi või andmeid, viidatakse neile allikatele.

§ Seaduse rakendamisega seotud kulutuste ja oodatavate tulude käsitlemine (nii riigi kui omavalitsuste tasandil) [RK, VV]

§ Ülevaade eelnõu koostamises kaasatud osapoolte arvamustest ja ettepanekutest (keda kaasati, eÕiguse ring, osalejad, arvestamine)

Seaduseelnõude seletuskirjad: eeskirjade infonõuete täitmine

Ministeerium ja SE-de arv	EL	Nõutud mõjude hindamise info SE-de seletuskirjas					Viited	Kaasamine		SUM %
		Sots. 2.1.	Fin. 2.2	Maj. 2.3.	Kesk 2.4.	Org 2.5		2.6.	Riik 2.7.	
Periood (6.): 1.05.04 - 1.02.05	1.0.	2.1.	2.2	2.3.	2.4.	2.5	2.6.	2.7.	2.8.	2.1-2.8
Rahand.(n=13)	4	2	13	6	4	3	1	11	8	46%
Majand.(n=13)	3	5	13	6	2	9	4	13	10	60%
Sotsiaal.(n= 11)	2	10	11	2	1	5	3	10	8	56%
Haridus-T.(n=5)	-	2	5	1		2	3	4	3	50%
Põllumaj.(n=2)	-		1			2		2	1	38%
Keskkond(n=5)	2	2	5	4	3	3		5	5	68%
Justiits(n=8)	3	5	8	3		6	2	7	5	56%
Sisemin (n=9)	-	9	8			5	1	8	3	47%
Kultuur (n=2)	-	2	2				2	2	1	56%
Välism. (n=18)	16	7	18	2	2	13	1	18	4	45%
Sum (n=86 acts)	30	44	84	24	12	48	17	80	48	52%
% (86=100%)	35%	51%	98%	28%	14%	56%	20%	93%	56%	
Võrdlus: 1998-2003, n=561		47%	71%			52%	26%		24% ⁷	

Mõjude hindamise ja kaasamise vajaduse hindamise aeg, tingimused, nõustamine, juhised ja juhi kaalutlused

Juhi valikud: iga tööetapi tulem võiks olla järgmise sisendiks

Õigusloome otsustusprotsessi 3 põhietappi:

1. Õigusakti või strateegiadokumendi kontseptsiooni koostamine (esialgne mõjude hindamine, kaasamisvajaduse kaardistus jm).

2.1. Uue õigusakti/strateegia eelnõu väljatöötamine..

2.2. Õigusakti/strateegia muutmise eelnõu .. (sh *ex post* analüüs)

2.1 või 2.2 on 1. etapi tulemused väljenduvad eelnõu seletuskirja osades, sh miks?/probleemid, eelnõu eesmärk, mõjud, rakenduskuulu (eelarve), osapoolte kaasamise ning kooskõlastused*

3. Mõju-teabe kasutamine ja kvaliteedikontroll: ÕO, juhtkond

***JustMin jt ministeeriumid, KOV-ed, huvirühmad, Riigikogu,**

Riigikontroll jt [mida ühtsem teabe struktuur, seda lihtsam on teavet kiiresti leida, kasutada ja/või kontrollida..:]

KKMi õigusaktide ja arengukavade mõjude hindamise ja kaasamise teabe esitamise juhis

II. Mõjude hindamise ja kaasamise teabe struktuur:

- 1. Probleemide ja lahenduste eelanalüüs (u. 4 küsimust =k)**
- 2. Sihtrühmade ja kaastavate kaardistus (u. 5 k)**
- 3. Sotsiaalne mõju (u. 10 k)**
- 4. Majanduslik mõju (ettevõtete tulud, konkurentsivõime- u. 9 k)**
 - 4.1. Halduskoormus (firmade infokohustused jm – u. 10 k)**
- 5. Keskkonnamõju (u. 16 k)**
- 6. Mõju avalikule haldusele (riigi- ja KOV asutuste töö – u. 10 k)**
- 7. Mõju riigi ja KOV eelarvele (u. 3 k)**
- 8. Muud poliitikaprioriteedid Eesti ja/või EL tasandil (u. 2 k)**
- 9. Ristmõjude hindamine (strat. „Säästev Eesti 21“ jm – u. 3 k)**
- 10. Mõjude järelhindamise planeerimine (sh vaadeldavad väljund-, tulemus- ja mõjuindikaatorid – u. 4 k). [vt näiteid lõpus]**

Milline eelnõu on mõjukas?! (=tuleks asja uurida) 1

Riigikogu eeskirjade lisa (2001): mõjuhindamist eeldavate eelnõude eristamise 7 üldkriteeriumit:

1. Eelnõu eesmärk ja rakendamine puudutab suurt osa Eesti elanikest (näit. üle 5000 pere või 20 000 isiku või 50 MTÜ või 100 väikefirma?!);

2. Eelnõu rakendusala on Eesti majanduse konkurentsivõimele strateegilise tähtsusega (haridus, energeetika, infrastruktuur jm) või eelnõu reguleerib mõnda SKPs olulist majandussektorit (nt metsandus, energeetika, transiit jm).

3. Eelnõu rakendamine toob kaasa olulisi muudatusi erinevate elanikerühmade sotsiaal-majanduslikus olukorras, õigustes ja võimalustes, sh avalike teenuste kättesaadavus (sh info, lihtsus, arusaadavus, hind jm).

Milline eelnõu on mõjukas?! (=tuleks uurida) 2

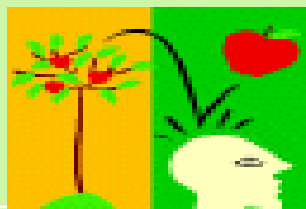
4. Eelnõu rakendamine mõjutab otseselt/oluliselt keskkonna seisundit, ressursside kasutamist ja loodus- ning kultuuripärandi hoidmist.
5. Eelnõu rakendamine toob kaasa olulisi muutusi riigieelarves (nt $N > 300\,000$ kr) või KOV-te eelarves (nt $N > 20\,000$ kr/KOV)
6. Eelnõu rakendamine toob kaasa olulisi muutusi riigi- või omavalitsusasutuste struktuuris ja ülesannetes (haldussuutlikkus);
7. Eelnõu regulatsiooniala probleemid on avalikkuse ja meedia teravdatud tähelepanu all, märgatav on arvamuste lahknevus, pinge (sotsiaalne sidusus ohus)

Allikas: Riigikogus menetletavate normitehnika eeskirjade lisa (seletuskiri) 2001.

*Üheksa korda mõõda, üks kord lõika
Ettevaatuspõhimõte Eesti jt rahvaste vanasõnas*

Valik Keskkonnaministeeriumi valitsemisala uuringutes ning analüüsid kasutatavaid meetodeid

Strateegiline planeerimine, mõjude hindamine ja osaliste kaasamine läbivad iga poliitika *elutsükli**

1. Sõnasta probleemid süsteemselt, **sh** sotsiaal-, majanduskeskkonna-, haridus-, haldus-, **õigus**-, IT- jm probleemid
2. Kaasa probleemist mõjustatud osapooli/huvigruppe.
3. Otsusta, kas Valitsuse sekkumine on ikka vajalik?!
4. Erista poliitilised valikud ja otsusta milline on sobivaim Valitsuse tegevuskava (seaduse, programmi vm tasand).
5. Määratle **Valitsuse tegevuse võimalik mõju majanduse, ühiskonna ja keskkonna näitajatele** (*ex ante*) [**“VV on 1”**]
6. Teavita avalikkust tulemustest, kaasa osapooli arutellu
7. Poliitika otsustamine ja kiire ning tõhus rakendamine
8. Analüüsi süsteemselt poliitika/õiguse rakendamise mõjusid ja anna tagasisidet otsustajatele *(OECD Sigma 2004)

! Asekantslerid ja osakonnajuhatajad teavad oma juhtimisala arengut ja vastutavad teabe/otsuste kvaliteedi eest 'tsüklis' 1-8

Mõjude hindamise mõiste ja meetodite loend 1

Mõjude hindamine on süsteemiline majandus-, sotsiaal- ja keskkonna-mõjude eristamise ja mõõdetavaks muutmise protsess, mis käib pakutud regulatsiooni arutelu algusest kuni selle heakskiitmiseni ..või.. mis võib viia ka mitteregulatiivsete poliitikavalikute kaalumiseni* (nt koolitusprogramm, kaasamine, hea tahte lepingud jm).

*OECD Sigma (2004) *Regulatory Management Capacity of New EU Member States*. Paris

Mõõtmismeetodid (start: *looduskaitse ökonoomika A-B-C*)

A. Utilitaarsed meetodid (sh kehtiva hinna, preventiivkulu, taastamiskulu, kinnisvarahinna, asenduskuulu jms meetodid);

B. Turuväliste väärtuste meetodid (sh turunõudluse ja elanike maksevalmiduse analüüsi meetodid) [A-B, vt Ü.Ehrlich *et al* 2004]

C. Ökosüsteemsete 'avalike teenuste' analüüs (*..nii A kui B...*)

Mõjude analüüsi & hindamise meetodite loend 2

D. Regulatiivsete mõjude analüüsi meetodid (OECD'97, EL'01):*

- 1) Tasuvuse e. kulude-tulude analüüs (*cost-benefit – A.Võrk'04*)
- 2) Kulude tõhususe analüüs (*cost-effectiveness*)
- 3) Kulu kasulikkuse analüüs (*cost-utility analysis*)
- 4) Rakendus- e. täideviimiskulu analüüs (*compliance cost*)
- 5) Ettevõtetele mõju analüüs (*business impact analysis -BIA*)
- 6) Fiskaal- ja/või eelarve analüüs (*fiscal or budgetary analysis*)
- 7) Riski hindamine + 8) Riski-riski analüüs (*risk-risk analysis*)
- 9) Mitme kriteeriumi koosmõju analüüs (*multicriterial...: EC 2001*)

E. Standardkulu mudel (*Standard Cost Model: NL'98, Praxis'03*)

F. Strateegiline keskkonnamõju hindamine (uus seadus 2005)

G. Sotsiaalse mõju hindamine (*social impact assessment*)

H. Ristmõjude analüüs (*cross-impact analysis – vt SE 21 jm*)

I. Toodete/teenuste elutsükli analüüs (*life circle analysis - GFP*)

J. On veel üldisemaid meetodite liigitusi, sh **a) ekspertiis; b) konsensus; c) poliitiline meetod; d) võrdlus standardiga//eeskujuga ja e) empiiriline meetod (sh D.1-7, E.).**

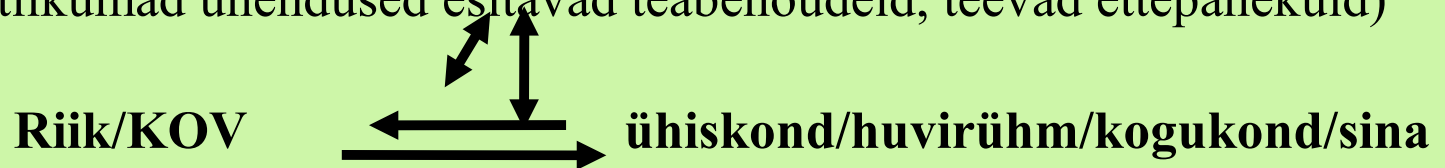
“..VALIK (ja valiku põhjendus) ON SINU!” *vt ka www.lc.ee/ria

Mõisted: kaasamise raamistik e. I + K + O

Riik/KOV \longrightarrow ühiskond/huvirühm/kogukond/mina

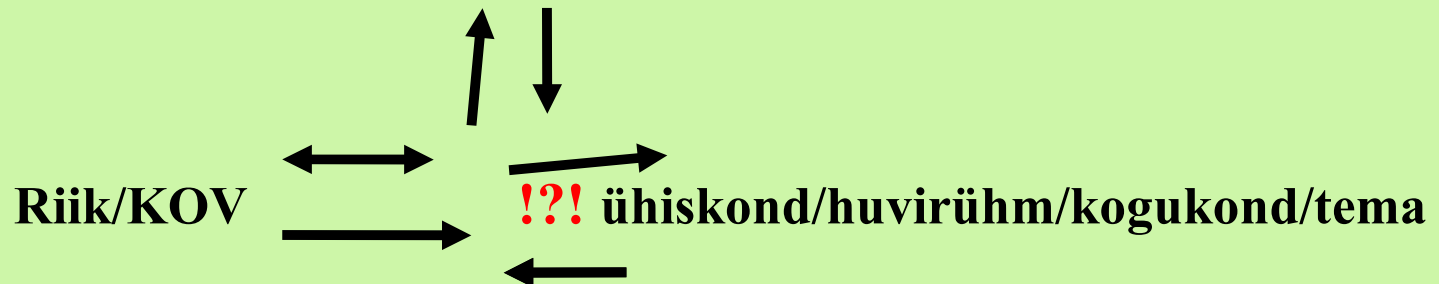
1. Informeerimine

Antakse teada plaanitavatest otsustest ja/või õigusaktidest (aktiivsemad ja suutlikumad ühendused esitavad teabenõudeid, teevad ettepanekuid)

2. Konsulterimine

Konkreetsetelt huvirühmadelt küsitakse arvamusi ja ettepanekuid (ehk kogutakse ja analüüsitakse infot. Tavaliselt konsulteeritakse nendega, kes on ise aktiivsemad ja teinud häid ettepanekuid)

3. Osalemine

KESKKONNAMINISTEERIUM

Võimalus ja õigus osaleda otsuste tegemise protsessides

(OECD 2002, PRAXIS 2004, 2005: www.praxis.ee/kaasamine)

Kaasamise meetodid mõjude hindamiseks

Kaasamiskava koostamisel tuleb tegevuskavas (vt slaid 23) märkida ka valitud kaasamise vormid e. meetodid:

1. Avalikkuse ning sihtrühmade arvamusuuringud
2. Küsimustikud
3. Kirjalik konsulteerimine
4. Mitteametlik konsulteerimine (telefon, e-post)
5. Nõuandvad kogud
6. Avalikud kuulamised
7. Fookusgruppide uuringud
8. Intervjuud
9. Kodanikeühenduste paneelid, ettevõtete paneelid
10. Töörühmad
11. Referendumid, kogukondade hääletused jm
12. Kodanike foorumid
13. Konsensuskonverentsid
14. Kodanike kohtud/žüriid jm.

*Allikas: E.Illing, R.Lepa (2005) “Kaasamisvormid - ülevaade ja kasutusvõimalused”, Praxis, 24 lk: www.praxis.ee_[Jaotusmaterjal]

Avalike sektori teenuste turunduse analüüs

Avaliku sektori toodete-teenuste (nt seadus, teave, luba, toetus) tootmis- & turustusorganisatsioonid peavad rahuldama klientide vajadusi klientidele kõige mugavamal viisil 'optimaalse hinnaga'.

(Suhte)turundus kätkeb endas üha enam kliendiinfo+suhete juhtimist. Edukas turundus algab asutuse strat. juhtimisest, toodete-teenuste infosüsteemist ja turu/ühiskonna-uuringutest, et mõista sihtrühmade ootusi ja võimalikku käitumist (sh mõju).

Riigiasutus keskendub neile sihtrühmadele, kelle vajaduste rahuldamiseks on asutus ja tema tooted ellu kutsutud seadusega.

Avaliku sektori strat. turunduse juhtimise 5 põhietappi:

- 1.** Asutuse sise+väliskeskkonna info analüüs (SWOT jm), turu-uuringud
- 2.** Turundusstrateegia kujundus (sh olukorra analüüs & prognoos, eesmärk, segmentimine, sihtrühma/turu valik, toote positsioneerimine)
- 3.** Turundusmeetmete valik ('minev' toode/teenus, hind, reklaam...)
- 4.** Turundusplaani teostus ja elluviimine (teenuste jaotus, müük jm)
- 5.** Turundusprotsessi seire, kontroll, tulemuste analüüs, tagasiside.

Suund: institutsioonide & inimkäitumise analüüs

Inimeste käitumist kodus, ühiskonnas, poliitikas, looduses ja majanduses **reguleerivad** nähtamatud sotsiaalkultuurilised ja -majanduslikud väärtused, tavad, mõtteviisid ja normid.

Kui soovime arengukavade ja õigusaktide kaudu muuta või hoida mingit tüüpi käitumist või koguni **kujundada säästlike, jätkusuutlike väärtuste, harjumuste ja normidega elulaade, tuleb** tegeleda “nähtamatute” institutsionaalsete suhetega, mida välised poliitilised või õiguslikud otsused saavad mõjutada üksnes kaude.

Institutsioonid on sotsiaalsed suure taastumisvõimega struktuurid, nad koosnevad kultuurilis-tunnetuslikest, normatiivsetest ja regulatiivsetest elementidest, mis koos tegevuste ja ressurssidega muudavad meie ühiskondliku elu stabiilseks ja tähendusrikkaks (Scott 2001).

Institutsioonid & käitumine 2

Kuna inimeste ja (töö)rühmade käitumist mõjutavad institutsioonid ei ole empiirilised/nähtavad, siis uuritakse kus, miks ja kuidas nad 'materialiseeruvad' & 'töötavad'

Scott (2001) eristab nelja tüüpi institutsioonide kandjaid:

- **sümboolsed süsteemid** (reeglid, seadused, sõnastatud väärtused, ootused, [probleemi-, mõju- jm] kategooriad jne);
- **suhete ja sõltuvuste süsteemid** (valitsemis-, autoriteedi- ja juhtimissüsteemid, identiteedid [org.kultuur] jms);
- **rutiinid** (protokollid, standard-protseduurid, ametirollid, tööoperatsioonid, juhised, dokumenteerimis-jm harjumused);
- **artefaktid** (objektid ja kujundid, mis järgivad etteantud nõudeid, standardeid, mõttestruktuure, arusaamu jms)

Poliitika institutsionaalse analüüsi tasandid

Tasand	Näited (avalik sektor)
Globaalne, rahvusvaheline	ÜRO, OECD, EL, sh lepped, normid, ressursid, võrgustikud...
Ühiskond	Eesti: kultuur, ressursid, normid..
Organisatsiooniline väli (sh koostöö ja koordineerimine organisatsioonide vahel)	Avalik sektor (sh Riigikogu, EV Valitsus*, President, Kohtud, Riigikontroll, maavalitsus, KOV)
Organisatsioonides töötajad (sh erakonnad ja avalik teenistus)	Poliitikud ja ametnikud: ideed, väärtused, normid, lepped jm.
Organisatsioon	*Ministeerium , sh org-kultuur, eesmärgid, normid, ressursid km
Organisatsiooni allsüsteemid	Osakond, talitus, tööruhm
Isikutevaheline koostöö (Mina-Sina-Tema-Meie-Nemad)	Isikutevahelised suhted, väärtused, normid, org-kultuur...

W.R.Scott'i (2001, 85) järgi kohaldas A.Kasemets 2005

Reeglid & rutiinid: kaasamiskava koostamise juhised* 1

Kaasamiskava koostamise eesmärgid:

- 1) kaasata (T+K+O) sihtrühmi KeM-i eelnõude väljatöötamisse läbimõeldult, et saavutada võimalikult lai konsensus;
- 2) saada sihtrühmade esindajatelt kasulikke ettepanekuid;
- 3) teavitada sihtrühmi muudatustest jm;
- 4) toetada hea avaliku teenistuse tava kujunemist;
- 5) vähendada eelnõu äkkmuutmise või tagasilükkamise võimalusi.

Otsustusprotsess 1-2-3:

1. Kaasamiskava teeb eelnõu ettevalmistav osakond/töörühm pidades vajadusel nõu avalike suhete osakonnaga.

2. Kava põhjalikkus sõltub eelnõu tähtsusest ja sotsiaal-, majandus- ning keskkonnamõju ulatusest.

3. Kaasamiskava kinnitab asekancler ja selle olemasolu küsib vajadusel õigusosakond ja/või avalike suhete osakond.

*"Huvirühmade ja avalikkuse kaasamiskava koostamise juhised KeM-is" (2005, 2 lk)

Reeglid&.: kaasamiskava koostamise juhised (2 lk)*

Kaasamisrutiinide tekkeks ühtlustame struktuuri:

1. Kaasamiskava eesmärk ja protsessi kirjeldus
2. Eelnõu algatamise põhjus, eesmärk, teemad
3. Kaasamiskava koostanud töötajate nimed/kontaktid
4. Siht- ja sidusrühmade ning kaasatavate lühiülevaade:
(4.1. üld; 4.2. riik/KOV; 4.3. MTÜd; 4.4. firmad; 4.5. teadus)
5. Suhtluskanalite esialgne kaardistus lähtuvalt eelnõu sihtrühmade teabest, kanalitest, kaasamismeetoditest
6. Kaasamistegevuste täpne kava (tabel), sh tegevuste aeg/period, sihtrühmad, eesmärgid, meetodid/vormid* & kanalid, kõneisikud ja esialgne maksumuse prognoos
7. Kaasamise vahetulemuste esitamine ja tagasiside
8. Kaasamisprotsessi järelhindamine (koos osapooltega).

*Allikad: Kaasamise hea tava (2005); Huvirühmade ja avalikkuse kaasamiskava koostamise juhised (2005, 2 lk); E. Illing, R. Lepa (2005) "Kaasamisvormid - ülevaade ja kasutusvõimalused", Praxis, 24 lk: www.praxis.ee

Toote olelusringi kulu-tulu analüüs riigihangete planeerimisel. Eesmärk: maksumaksja raha säästmine täna & tulevikus (ehk keskkonnahoidlik riigihange ei ole alati kallim riigihange - vastupidi... (näide X))

Toode / Asi X	Pakkujad		
	A	B	C
Müügi/ostu hind*	270	110	180
Kasutuskulud aastas	20	35	27
Hoolduskulud aastas	10	15	10
Jäätmekäitluskulud	30	25	40
Kasutusaeg aastates	12	4	8
KULU AASTA KOHTA	55	84	70

*Kõik kulud tuh. kroonides

Näide 1: keskkonnakaaluksed IT-hangetes

Toote elutsükli (>A>B>C>D>) keskkonna- ja tervisemõjude hindamine:

- A.** *Toorme, materjalide jms ressursside kasutamine*
- B.** *Tootmine, sh töötlemine, kokkupanek, pakendus ja turustamine*
- C.** *Toote kasutamine büroodes ja kodudes, sh hooldus, parandamine*
- D.** *Toodete ja selle osade jäätmekäitlus, sh jäätmete kõrvaldamine*

[vt Suurbritannia näide + SEI-Tallinn, 2006, lk 7 ja 15]

Toore, materjalid

Toorme hulka kuuluvad **plastmassid, metallid, lahustid, liimid** jne.

Kasutamine

Kasutatakse büroodes ja kodudes.
Kasutusajal on oluline energiatõhusus, müra jms.

Tootmine ja turustamine

Mitmesugused tootmisprotsessid elektroonika-komponentide, näiteks trükkplaatide tootmiseks.
Komponentide kokkupanek.
Pakendamine ja turustamine.

Jäätmekäitlus / jäätmete kõrvaldamine

Osa IT-toodetes sisalduvaid materjale ei ole biolagunevad ja võivad olla ohtlikud (eriti prügilasse ladestamisel).
Pakendijäätmed on samuti oluline küsimus.

Näide 1: keskkonnakaaluatlused IT-hangetes (2)

Peamised IT-seadmetega seotud mõjud ning riskid on järgmised:

- 1) **Raskemetallid ja väärismetallid**, nt pliijootmine kokkupanemisel (EL!)
- 2) **Looduslikud ja taastumatud ressursid**, sh naftast tehtud plastmassid.
- 3) **Ohtlikud ained**, nt klooritud ja broomitud ained, mürgised gaasid ja metallid, fotoaktiivsed ja bioloogiliselt aktiivsed materjalid, happed, plastid.
- 4) **Lenduvate orgaaniliste ühendite vabanemine** lahustitest, puhastuskemikaalidest, liimidest, värvitooneritest jne.
- 5) **Tootmise käigus tekkiv heitvesi**, sh toksilised saasteained.
- 6) **Õhku eralduvad saasteained** võivad sisaldada lenduvaid orgaanilisi ühendeid ja muid mürgiseid saasteaineid.
- 7) **Tahked jäätmed** – kasutatud lahustid, õlid ja setted (pooljuhtide, muundurite ja trükkplaatide tootmine), samuti pakendid jm turustamisel.
- 8) **Osoonikihti kahandavad ained**, nt fluoroklorosüsinikud, on mitmete rakenduste puhul eelistatud lahustid.
- 9) **Tootmisel ja kasutamisel on vaja elektrienergiat** (energiatõhusus!).
- 10) **Kasutamisel võimalik müra, lenduvad saasteained, kiirgus jm.**

Mõjude hindamise ja kaasamisteabe esitamise juhise rakendusi metsaseaduse eelnõu näitel 3²⁷

3. Sotsiaalsed mõjud (**SoM**). Kas ja milline on rakendamisel:

- 1) mõju sihtrühmade **toimetulekule ja elatustasemele**: füüsiline, sotsiaalne ja majanduslik toimetulek, ligipääs teenustele (hinnad..)?
- 2) mõju sihtrühmade **sotsiaalsele kaasatusele ja turvalisusele**?
- 3) mõju sihtrühmade **tööhõivele ja võimalusele teha sobivat tööd**?
- 4) mõju tööandjate ja töövõtjate suhetele (paraneb/sama/pingestub)?
- 5) **töökeskkonna ohutus** (füüsilised, keemilised, psühholoogilised jm tegurid) ja muutuse mõju uute väärtuste loomiseks?
- 6) mõju sihtrühmade **võimalustele oma tervist säästa** ja edendada, tervislikku elukeskkonda ja elulaadi kujundada?
- 7) võimalik mõju **soolise, vanuselise vms võrdõiguslikkusele**?
- 8) millised on sihtrühmade kaasamise ja sotsiaalse innovatsiooni võimalused, mis aitaks kaasa muutuste juurutusele?

Metsaseaduse eelnõu SK: lk 2-3, 16 (tööhõive); lk 16 (tervis)

..metsaseaduse eelnõu näitel 4

4. Majanduslik mõju (eri suurusega ettevõtetele, turule..)

1) Milliseid ettevõtlusvaldkondi seaduse rakendamine mõjutab ja kui paljusid ettevõtteid otseselt/kaudselt?

2) Prognoositav **rakenduskuulu** eri suurusega ettevõtetele, sh a) investeringud; b) jooksvad kulud, c) halduskoormus* ?

3) Võimalik **rakendamise tulu**, sh: a) ettevõtetele; b) sektorile; c) piirkonnale; d) riigile? (!keskkonnaökonomika!)

4) mõju **metsasektori** toodete ja teenuste **hindadele**?

5) ...mõju Eesti ettevõtete **konkurentsivõimele**?

6) Milline on oodatav üldine majandusefekt, sh tööhõive?

7) Eri suurusega ettevõtete **rakendamiskulu katteallikad**?

8) Tehnoloogilise **innovatsiooni** võimalused?

..metsaseaduse eelnõu näitel 5

4.1. Ettevõtete **halduskoormuse hindamine** (MKM, EL 12+)

Eelhindamise küsimused:

1. Kas õigusakti rakendamisega kaasaneb ettevõtjatele..(a-h):

- a) Riigiasutuste või kolmadate osapoolte teavitamine, info edastamine;
- b) Perioodiliselt muutuvate regulatsioonidega kurssiviimine;
- c) Perioodiliste aruannete koostamine;
- d) Litsentsi, loa, eraldi sertifikaadi taotlemine;
- e) Ettevõtte registreerimine;
- f) Perioodilise uurimise, ülevaatuse, kontrolli või auditi läbiviimine;
- g) Ettevõtte (kriisi)juhtimisplaani uuendamine;
- h) Pretensioonide ja kaebuste protseduur.

2. Kas regulatsiooni rakendaja jaoks on tegemist täiesti uue kohustusega või muudetakse olemasolevaid?

3. Kas regulatsiooni täitmine on rakendaja jaoks kohustuslik või vabatahtlik? + K 4-10 & hinnang [vt edasi Jaotusmaterjal]

..metsaseaduse eelnõu näitel 6

5. Keskkonnamõju lühiküsimustik:

1) Kas ja kui oluliselt eelnõu mõjutab keskkonnaseisundit, sh:

1.1. vee kvaliteet, ressursid; 1.2. õhk; 1.3. tarbimine ja jäätmeteke; 1.4. loodus-ressursside kasutus; 1.6. looduslik mitmekesisus; 1.7. olemasolev ruumikasutus ; 1.8. energeetika, energiakasutus; 1.9. liikuvus (sh transport, veosed); 1.10. looduspärand; 1.11. kultuuripärand; 1.12. ettevõtluse keskkonnamõju jm.

2) Kas keskkonnamõju esinemisel on vaadeldav mõju:

a) positiivne/negatiivne; b) otsene/ kaudne; c) lühiajaline/pikaajaline; ja/või d) pöörduv/pöördumatu?

3) Kas negatiivset mõju saab: a) ennetada, b) leevendada, või c) kompenseerida?

4) Kas positiivset mõju saab: a) suurendada ja b) mitmekesistada?

5) Muud võimalikud keskkonnamõjud ja riskid?

Täna tähelepanu eest!

Lisainfo:

Aare.Kasemets@envir.ee

gsm 56 48 98 69

KESKKONNAMINISTEERIUM